

Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) 23-30.10.2023 INIR-missiooni tulemused

Kokku esitati IAEA ekspertide poolt 12 ettepanekut ja soovitus (6 ettepanekut, 6 soovitus) 8 teemapunkti kohta. Lisaks tuvastati 3 head praktikat.

Missiooni käigus hinnati vastavalt IAEA juhendile NG-G-3.1 (Rev.1) „Teekaart riikliku tuumaenergia taristu arendamiseks“ 19 teemapunkti:

Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) tuumaenergia taristu hindamise ekspertmissiooni (INIR missioon) käigus tuumaenergia töörühmale (TET) esitatud ettepanekud ja soovitus

Teema:	Ettepanek (E), soovitus (S), (H) hea praktika	Selgitus	Planeeritav tegevus
Riiklik seisukoht	S: Valitsus võiks selgemalt välja tuua oma pühendumuse tuumaohutusele, -julgeolekule ja tuumarelvade leviku tõkestamisele (3S).	TET-le 2021.a aprillis VV kabinetinõupidamise memorandumiga antud mandaadis on neid teemasid küll käsitletud, kuid pole eraldi rõhutatult välja toodud.	Juhul, kui Riigikogu langetab tuumaenergia kasutuselevõtu osas positiivse otsuse, tuua need kolm punkti selgelt välja TET mandaadi uuendamisel 2024.a
	S: TET koosseisu võiks laiendada	Hetkel on TET liikmeteks ministriumid, Keskkonnaamet, TTJA ja Riigikantselei. Teised riigiasutused ja riigi omanduses olevad ettevõtted on kaasatud vastavate ministriumite kaudu ning alltöörühmade	Positiivse otsuse korral laiendada 2024.a TET koosseisu teises etapis enim puutumust omavate asutuste/sidusrühmade esindajatega.

		kaudu, mille liikmeteks on ka sidusrühmade esindajad. TET liikmeteks pole aga nt võimalik projekti arendaja või võrgu operaator.	
	E: Lõpule viia TET lõpparuande koostamine	Missiooni toimumise ajaks ei olnud lõpparuanne veel valmis	TET lõpparuanne valmib 2023.a lõpuks
	S: Üle vaadata tuumaprogrammi rakendamise ajakava	Missiooni ettevalmistamiseks esitatud algse ajakavaga võrreldes on vahepeal tehtud planeeritavate tegevuste osas täiendusi ja muudatusi, mis tuleb üle kanda ka ajakava skeemi	Uuendatud tegevuste loetelu, ajakava ja vastav skeem esitatakse TET lõpparuandes 2023.a lõpuks.
	H: TET on lõpparuande koostamise protsessis analüüside koostamiseks kasutanud väliseksperdi abi, mis toetab teadliku otsuse langetamist.		
Rahastamine	E: Lõpule viia järgnevates etappides riigieelarvest vajaminevate eelarveliste vahendite analüüs ning lisada see lõpparuandele	Missiooni toimumise ajaks polnud veel laekunud kõigi valdkondade eelarvevajaduste sisendeid ning seetõttu ei olnud esitletud eelarvetabel terviklik.	Eelarvevajaduste sisendid laekuvad hiljemalt novembri lõpuks ja lisatakse TET lõpparuandesse.
Õigusraamisik	E: Analüüsida täiendavalt kahe eraldi valdkondliku seaduse (kiirgusseadus ja tuumaenergia seadus) võimalikke eeliseid ja puuduseid võrreldes ühe tervikliku seadusega	IAEA juhendite kohaselt on eelistatud lahenduseks kõikehõlmava tuumaseaduse olemasolu, mis reguleerib kõiki kiirgustegevuste valdkondi. TET plaani kohaselt jääks Eestis aga kehtima kiirgusseadus ning selle kõrvale luuakse eraldi tuumaenergia seadus, mis reguleerib ainult tuumaenergia kasutamise seonduvat ning viitab osade teemade puhul kiirgusseaduse sätetele.	Kuna maailma praktikas on väga paljudes riikides kiirgusseadus ja tuumaseadus eraldi õigusaktidena, sh nt Soomes, siis ei näe TET hetkel vajadust Eestis kiirgusseaduse ja tuumaenergia seaduse liitmiseks, sest see nõuaks omakorda olemasoleva ning toimiva süsteemi ümberkorraldamist. IAEA-le esitatakse täiendav põhjendus meie kaalutluste kohta.
Tuumarelvade leviku tõkestamise kaitsemeetmed	S: Töötada välja plaan riikliku tuumamaterjali arvestuse ja kontrolli süsteemi (SSAC) täiendamiseks	Hetkel pole tuumamaterjali arvestussüsteemi täiendamise detailset plaani veel koostatud.	Vajadus täiendatud tuumamaterjali arvestussüsteemi rakendamiseks tekib tuumaprogrammi rakendamise järgnevates etappides. Vastav plaan koostatakse tuumaregulaatori poolt koostöös IAEA, EURATOMi, operaatori ja sidusrühmadega.
Regulatiivne	E: Positsioneerida	Regulaator ei tohiks alluda	TET analüüsides oli

raamistik	<p>loodav tuumaregulaator riiklikus süsteemis selliselt, et tagatud oleks selle sõltumatus ning otsustusõigus määruste sisu üle.</p>	<p>ministeeriumile/asutusele, mis tegeleb ka elektri jaamade käitamise või energiasektori arendamisega, et vältida huvide konflikti. Samuti peab regulaatoril olema õigus koostada oma tegevusvaldkonda puudutavaid määruseid ning otsustada nende sisu üle.</p>	<p>arvestatud võimalusega, et regulaator luuakse Keskkonnaministeeriumi allasutusena. Ministeeriumite liitmise tõttu tuleb aga regulaatori paigutamist täiendavalt analüüsida. Regulaatorile tuleb anda ministri määruste sisu üle otsustamisel vetoõigus, et ministeerium ei saaks regulaatori tahte vastaselt määruste sisu muuta.</p>
	<p>S: Analüüsida võimalusi regulaatori loomiseks alustamiseks tuumaenergia seaduse jõustumist</p>	<p>Regulaatori tegevust hakkab reguleerima tuumaenergia seadus, kuid kuna selle menetlus võib aega võtta mitmeid aastaid, siis on oluline leida võimalus regulaatori loomiseks ja võtmepersonali palkamiseks juba selle menetluse faasis.</p>	<p>Positiivse otsuse korral analüüsitakse võimalusi regulaatori loomiseks ja võtmepersonali palkamiseks enne tuumaenergia seaduse jõustumist.</p>
Inimressursside arendamine	<p>S: Alustada pikaajalise inimressursside arendamise strateegia ja võtmeorganisatsioonide personali planeerimise kava koostamist</p>	<p>TET tellimusel on tehtud võimelünkade analüüs ja inimressursside arendamise strateegia, kuid jätkutegevusteks on vajalik detailne värbamiskava, mis ajahetkel, mis asutustes, millise kompetentsiga ja kui palju spetsialiste täpselt vajatakse.</p>	<p>Positiivse otsuse järel luuakse TET juurde Haridus- ja Teadusministeeriumi juhtimisel inimressursside arendamise alltöörühm, mis hakkab tegelema pikaajalise personalistrateegia koostamisega.</p>
	<p>H: Regulaatori personali palkamisel on võetud kaheastmeline lähenemine, kus algusfaasis ostetakse võtmekompetentsid sisse, arendades paralleelselt siseriiklikke pädevusi, mis toetab omakorda tuumaprogrammi rakendamise edukust nii lühemas kui pikemas perspektiivis.</p>		
Asukoht ja tugirajatised	<p>S: Täpsemalt läbi mõelda asukohavaliku kriteeriumite määramise ja litsentseerimise protsess</p>	<p>Missiooni ettevalmistamiseks esitatud materjalides kirjeldati asukohavaliku protsessi lähtuvalt kehtivast riikliku eriplaneeringu protsessist, mida on aga plaanis lähiaastatel muuta.</p>	<p>Positiivse otsuse järel lisatakse asukohavaliku sätted ja asukohtade iseloomustamise kriteeriumid 2024.a koostatavasse planeerimisseaduse muutmise eelnõusse ja selle alamaktidesse. Lõpliku asukohavaliku peab kinnitama tuumaregulaator, kes peab olema asukoha kinnitamise hetkeks loodud ja toimiv.</p>
	<p>H: Asukohtade eelanalüüsi käigus hinnati ka juba kasutatud kütuse geoloogilise</p>		

	lõppladustuspaiga rajamise võimalust, mis tuumaprogrammi jäätmekäitluspoliitika rakendamise ossa kindlustunnet.		
Tööstuse kaasamine	E: Välja töötada riiklik poliitika kohaliku tööstussektori kaasamiseks tuumaprogrammi rakendamisse	Käesolevad riiklikud tööstussektori arengukavad ja poliitikadokumendid ei käsitle kohaliku tööstuse osalust võimalikus tuumaprogrammis.	Positiivse otsuse järel leida võimalusi kohalike ettevõtete kaasamiseks tuumaprogrammi rakendustegevustesse.